

Katedra filosofie a religionistiky

Posudek oponenta bakalářské práce

Jméno studenta: Petr Měchura

Název práce: Vznik a morálnost rasistického myšlení v kontextu soudobých paradigmat společnosti

Jméno vedoucího práce: Matej Cibík

Jméno oponenta: Václav Sklenář

I. Formální kritéria	ano	zčásti	ne
1. Naplnění celkového záměru: - práce odpovídá svému zadání a obsahu - vymezení tématu je přiměřené a není příliš široké	x		
2. Metodické a systematické zvládnutí práce - text je strukturně a logicky uspořádán - práce je adekvátně zpracována	x		
3. Úvod a závěr - úvod řádně seznamuje s cílem a postupem práce, s dosavadním bádáním na dané téma a stěžejní literaturou - závěr náležitě shrnuje a hodnotí celou problematiku, formuluje přínos k řešení problému a vlastní stanoviska	x		
4. Autor náležitě vypracoval všechny formální požadavky kladené na bakalářskou práci - zadání, prohlášení, obsah, úvod, pojednání, závěr, resumé v češtině a cizím jazyce - odpovídající počet stran	x		

Slovní ohodnocení

Práce naplňuje požadovaná formální kritéria.

II. Obsahová kritéria	ano	zčásti	ne
1. Práce prokazuje porozumění autora v dané problematice.		x	
2. Myšlenková soudržnost a souvislost textu: - je vyhovující - srozumitelnost argumentace a podloženost argumentů či myšlenek je adekvátní		x	
3. Práce se opírá o relevantní prameny a literaturu.	x		
4. Práce s literaturou: - v práci je zřetelně předvedeno, že student pracoval s odbornou literaturou a s myšlenkami jednotlivých autorů - autory uváděl (nejen odkazem na poznámku), srovnával, parafrázoval a citoval - zřetelně rozlišoval své myšlenky od myšlenek jednotlivých autorů	x		
5. Bakalářská práce je filosofickým textem: - autor prokázal fundovanou a analytickou práci s pojmy a myšlenkami - autorova práce nespočívala jen v převyprávění daného téma nebo pouhém poskládání hesel, parafrází či myšlenek - práce nebyla zatížena nepřiměřenou mírou historických, životopisných nebo jiných nefilosofických údajů	x		

Slovní ohodnocení

Předložená práce si klade za cíl „analyzovat vznik rasismu z pohledu filosofie ve vybraných historických a kulturních epochách – Severní Amerika, předválečné Německo, antické Řecko – a jejich systematické podobnosti s ohledem na sociologický kontext, tedy soudobá paradigmatata společnosti.“ Takto definovaný cíl je zcela jistě legitimní, autorovi umožňuje popsat a porovnat příčiny vzniku, ospravedlnění a fungování rasismu ve velmi odlišných historických epochách. Tohoto úkolu se autor zhostil obstojně. Zpracovávaná historická období jsou dobře zvolená, protože umožňují provést srovnání mezi antickými, novověkými a moderními podobami rasismu.

Práce postupuje chronologicky, začíná „proto-rasismem“ v antickém Řecku, poté se věnuje rasismu v novověké Evropě, nacistickému rasismu v kontextu darwinismu a „africko-americkému rasismu barvy“. U všech typů rasismu je probrána jejich struktura, tedy především způsob, jakým dělí rasy na nadřazené a podřadné a důvody, které pro toto rozdělení uvádí. Zde autor osvědčuje schopnost vystihnout podstatné prvky jednotlivých teorií a přesvědčivým způsobem interpretovat jejich základní tvrzení. Argumenty jednotlivých teorií ospravedlňující danou rasovou hierarchii jsou pak průběžně kritizovány v rámci jejich výkladu. V závěru autor předkládá zdařilou úvahu, ve které vystihuje společné rysy všech probíraných teorií a základní problémy jejich argumentace, které mají rasismus diskreditovat.

III. Jazyková a grafická kritéria	ano	zčásti	ne
1. Práce je bez gramatických a stylistických chyb nebo jiných nedostatků (překlepy, nedokončené věty atd.)			X
2. Práce je psána kultivovaným a odborným jazykem		x	
3. Terminologické zpracování textu - fundované porozumění terminologie v oboru a daném tématu - vhodné používání terminologie a vysvětlování pojmů		X	
4. Odkazy, citace a poznámkový aparát - vyhovující práce s odkazy - dodržení a jednotnost citačních norem - náležitý poznámkový aparát		X	
5. Citování - míra citování je vyvážená - vhodná volba a výstižnost citací	x		
6. Grafická kritéria - grafická úprava (písmo, obsah, názvy kapitol, odstavce, řádkování atd.) je vyhovující	x		

Slovní ohodnocení

Úroveň formální úpravy je nízká. Chybně jsou uváděny citace: špatně a nekonzistentně jsou citovány internetové zdroje (viz např. poznámky č. 1, 22 a 24); u některých autorů je v citacích uváděna jiná forma jména než v textu (např. Binyamin Iyzak, oproti Benjamin Isaac); u citací sborníků je v citaci uváděn pouze sborník, nikoli citovaný příspěvek (viz. poznámka č. 5); někdy je v textu jako zdroj citace uváděno vydání v jiném jazyce než v poznámce (viz s. 24, v text Forelova kniha „*Sexuelle Frage*“, v poznámce překlad „*Sexual Ethics*“); názvy v angličtině jsou uváděny s malými písmeny, atd. Práce obsahuje poměrně velké množství překlepů. Na konci mnoha vět nepochopitelně chybí tečky. Práce též obsahuje velké množství chyb v interpunkci, které ztěžují četbu a často ovlivňují význam (viz např. s. 18: „Tuto zásadu, podle níž je každá nepatrná odchylka, je-li užitečná zachována, jsem nazval přírodní výběr [...]). Práce používá chybné tvary „antisemitický“ (s. 21), či „antisemitista“ (s. 23). Autorovy překlady z angličtiny jsou často nepřesné. Např. anglický výraz *prejudice* je překládán jako „prejudice“ (viz užití na s. 24: „odpor aktuálním prejudicím“); či bizarní věta na s. 34, týkající se božích aktů stvoření: „Z každé takové kreace si bytost dědičně odnáší svá práva, která jsou jí neodnímatelná.“ Stejně zvláště zní „kondice matky“ na s. 31 – z kontextu je zjevné, že nejde o kondici, ale „stav“. Špatně jsou psána velká písmena (tak autor systematicky píše o Darwinistech, Antickém protorasismu, Athénské nadřazenosti apod.) V tomto výčtu by bylo možno poměrně dlouho pokračovat. Tyto nedostatky textu zcela zbytečně ubírají na čtivosti, čitelnosti a srozumitelnosti.

IV. Použitá literatura	ano	zčásti	ne
1. kritický a vhodný výběr prvotní literatury a pramenů	x		
2. kritický a vhodný výběr druhotné literatury	x		

1. kritický a vhodný výběr prvotní literatury a pramenů	x		
3. práce s cizojazyčnou literaturou	x		

Slovní ohodnocení

Autor pracuje (na poměry bakalářské práce) s poměrně obsáhlými zdroji a daří se mu dobře vystihnout zásadní prvky představovaných rasistických teorií.

Další doporučení:

Předložená kritika rasistických teorií by možná zasluhovala větší zakotvení v nějaké filosofické tradici a sekundární literatuře. Autor se spoléhá spíše na vlastní úvahy, což je do jisté míry chvályhodné, nicméně se domnívám, že větší ukotvenost v literatuře by umožnila vyhnout se některým zkratkovitým formulacím a nepřesnostem v argumentaci. Samostatnost autorova uvažování je ovšem též třeba ocenit.

Pracovní součinnost studenta a vedoucího práce v průběhu zpracování práce (vyplní vedoucí práce):

Celkové hodnocení:

Práci doporučuji k obhajobě: **ano**

Návrh hodnocení: **C**

Náměty k rozpravě:

Věcné problémy práce nejsou zásadní, ale nad některými z nich bych se rád pozastavil a považoval bych za dobré, aby se k nim autor při obhajobě vyjádřil.

1) Ve druhé kapitole autor popisuje to, co nazývá protorasismem v antickém Řecku. Z různých formulací však kolísá mezi tím, jestli jde o rasismus řecký, nebo čistě aténský. Např. na s. 12 nejdříve „dochází k hierarchizaci na větší škále, jelikož mimo Athéňanů a cizinců do hierarchie zapadají i ostatní Řekové“, ovšem o odstavec dále se dočteme, že „Teoreticky lze tento problém [určení nejlepší rasy] vyřešit, a samotní Řekové měli určené ,ty nejlepší‘.“ Není tedy jasné, zda jde o rasismus aténský, vztahující se i na řeckou populaci, nebo o rasismus řecký, vztahující se na neřecké obyvatelstvo. Tento problém se v druhé kapitole opakuje ve vícero formulacích.

2) Ve čtvrté kapitole věnující se německému darwinismu autor formuluje několik nepřesvědčivých tvrzení o nacistickém antisemitismu. Na s. 18 např. píše: „Hitlerův antisemitismus je velmi zvláštní a jeho vyložená nenávist k Židům nemá jasný důvod.“ Na s. 23 pak najdeme následující tvrzení: „Opravdovým překvapením pak je, že to byl právě antisemitismus, který se stal ústředním bodem rasistické doktríny v nacistickém Německu. Velkou měrou na centralizaci antisemitismu se samozřejmě podílel Adolf Hitler, avšak čím dál jdeme, tím více se jeho nenávist zdá být nelogická.“ To autor píše ve vztahu k darwinismu – podivuje se nad tím, proč německý darwinismus definoval „židovskou rasu“ jako evolučně podřadnou. Tyto formulace prokazují neobeznámenost s širším kontextem antisemitismu jak v Německu, tak v Evropě vůbec. Hitlerův antisemitismus není ani překvapivý, jak autor píše, ani originální, jak se zdá naznačovat. Naopak je zcela ukotven ve staleté antisemitské tradici evropského myšlení, ze které čerpá všechny své teze a nepřináší vlastně nic nového, samozřejmě kromě radikálního návrhu řešení toho, co označuje jako „židovský problém“. Proto je obzvlášť zářející autorovo tvrzení na s. 28: „Hitlerovy názory především na rasové otázky ale byly jeho vlastní. Bohužel není vůbec jasné odkud čerpal inspiraci a materiály pro svůj světonázor.“

3) Autor v práci formuluje několik velmi silných filosofických tvrzení, aniž by pro ně předložil nějakou argumentaci. Nejvýraznějším z nich je asi tvrzení na s. 30: „[...] každá bytost chce být přirozeně svobodná do nejvyšší míry, jaká je možná.“ Bylo by dobré, aby takto silná přesvědčení autor vysvětlil a argumentačně podložil.

4) V páté kapitole na s. 35 autor píše: „Mimo fyzické rozdíly Jefferson také činí distinkci v mentální kapacitě, což je minimálně úsměvné, vzhledem k tomu, že černoši neměli možnosti edukace a první segregované ‚černé‘, či ‚barevné‘ školy, jsou zpravidla zakládány až po americké občanské válce – zatímco Jeffersonovy *Notes* jsou z konce 18. století.“ Zdá se mi, že tato argumentace logiku Jeffersonova argumentu zcela přehlíží. Jeffersonův argument odvozuje nižší intelektuální schopnosti jiných než bílých ras právě ze skutečnosti, že nedospěly ani k vytvoření instituce školství. Typicky to bývalo zdůvodňováno tezí o malé zvědavosti národů žijících v rovníkových oblastech. Tento nedostatek byl pak vysvětlován apatií způsobenou příliš teplým klimatem, které (na rozdíl od klimatu evropského) neumožňuje lidskému organismu věnovat se náročnější intelektuální činnosti. Sem by dle mého názoru měla směřovat autorova kritika, kterou si vzhledem k Jeffersonovi příliš ulehčuje.

5) Jako nepřesná se mi jeví optimistická tvrzení autora v závěru práce. Tam (na s. 50) píše: „Aktuální se rasismus vyskytuje ve velmi umírněné formě. Jeho potlačení je velkým úspěchem nynější společnosti, a můžeme pouze doufat, že se podaří jej odstranit úplně [...] Tato mentální kapacita k rasismu se zdá být člověku do určité míry přirozená, a proto je potřeba vážit si toho, že ji moderní společnost dokázala v sobě potlačit.“ Nedomnívám se, že bychom mohli o současné společnosti tvrdit, že v sobě dokázala rasistické tendence potlačit. Bezpočet studií dokládá přetrvávající existenci systemického rasismu i ve vyspělých evropských státech (zpráva OSN z roku 2022 takto obviňuje Švýcarsko). Dobře zdokumentován je růst neo-nacistických hnutí např. ve Švédsku a Německu. Šovinistické skupiny v USA otevřeně hovoří o rasové válce, atd. Jakkoli bych si přál, aby měl autor ve svých tvrzeních pravdu, domnívám se, že jsou příliš silná.